

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de nieuwe duurzame economische modellen

(verkennend advies)

(2018/C 081/08)

Rapporteur: **Anne CHASSAGNETTE**

Corapporteur: **Carlos TRIAS PINTÓ**

Raadpleging	Europese Commissie, 7.2.2017
Rechtsgrondslag	Artikel 304 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie
Bevoegd	Subcomité „Nieuwe duurzame economische modellen”
Goedkeuring door het subcomité	25.9.2017
Goedkeuring door de voltallige vergadering	18.10.2017
Zitting nr.	529
Stemuitslag	187/3/4
(voor/tegen/onthoudingen)	

1. Conclusies en aanbevelingen

1.1. Het economische model op basis van het stelsel „ontginnen, produceren, consumeren, weggooien” wordt in vraag gesteld door de toename van economische, sociale en ecologische uitdagingen waarmee Europa wordt geconfronteerd.

1.2. We worden geconfronteerd met het ontstaan van een hybride economie, waarin de traditionele marktstructuur concurrentie krijgt van talloze nieuwe modellen, die de relaties tussen producenten, distributeurs en consumenten grondig wijzigen.

1.3. Sommige van deze nieuwe modellen, zoals de functionele economie, de deeleconomie of verantwoorde financiering, streven ernaar of claimen ernaar te streven om zich niet alleen te richten op economische rentabiliteit, maar ook een antwoord te bieden op andere vraagstukken die bepalend zijn voor de mens en de planeet en die van doorslaggevend belang zijn voor duurzame ontwikkeling, zoals:

- sociale rechtvaardigheid;
- participatieve governance;
- het behoud van natuurlijke hulpbronnen en natuurlijk kapitaal.

1.4. Door deze baanbrekende concepten te steunen kan de Europese Unie (EU) zich opwerpen als leider van innovatieve economische modellen, die de begrippen economische welvaart, hoogwaardige sociale bescherming en ecologische duurzaamheid onlosmakelijk met elkaar verbinden en de introductie van een „Europees merk” mogelijk maken. De EU moet wat dit betreft dan ook ambitie tonen.

1.5. Om die redenen doet het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC) in dit advies de volgende **10 aanbevelingen**:

1.5.1. **Binnen de EU zorgen voor een betere coördinatie van de werkzaamheden met betrekking tot de duurzame economie door hiervoor een permanente structuur op te richten.** Aan deze structuur zouden middelen voor evaluatie en communicatie moeten worden toegekend, zodat men de ontwikkeling van de nieuwe economische modellen met een potentieel voor duurzame ontwikkeling en de uitvoering van de aanbevelingen uit dit document kan volgen. Een dergelijke structuur zou de dialoog tussen de verschillende betrokken partijen op Europese schaal ten goede komen. Het EESC zou hieraan kunnen bijdragen door een waarnemingspost voor de nieuwe economie op te richten, zoals reeds in meerdere adviezen is aanbevolen.

1.5.2. De overheden van de EU moeten onderzoek ondersteunen, met name verantwoord onderzoek en verantwoorde innovatie⁽¹⁾, om:

- beter inzicht te krijgen in de reële impact met betrekking tot de duurzaamheid van de nieuwe economische modellen gedurende de hele levenscyclus en verder onderzoek te doen naar de belemmeringen voor de ontwikkeling van de nieuwe modellen;
- indicatoren te ontwikkelen om de nieuwe economische modellen te volgen en de zichtbaarheid ervan te vergroten.

1.5.3. Er moet worden nagegaan of de nieuwe modellen wel beantwoorden aan de duurzaamheidscriteria. Achter de concepten van de nieuwe duurzame economie ontwikkelen sommige actoren modellen waarvan niet noodzakelijk alle aspecten duurzaam zijn. De Europese Commissie moet niet alleen rekening houden met de mogelijkheden, maar ook met de potentiële risico's en consequenties van nieuwe economische modellen, vooral op het gebied van sociale kwesties, arbeidswetgeving en oneerlijke belastingconcurrentie.

1.5.4. De EU moet scholing, opleiding en voorlichting aanmoedigen en ondersteunen om de kennis over de nieuwe duurzame economische modellen en de rol van duurzame financiering bij alle actoren te verbeteren. De verenigbaarheid en de eventuele spanningen en compromissen tussen de uitdagingen in verband met duurzaamheid enerzijds en economische rentabiliteit anderzijds moeten onder de aandacht worden gebracht.

1.5.5. De Commissie moet de privéinitiatieven die gericht zijn op de uitwisseling van goede werkwijzen en ervaringen tussen de innovatoren analyseren en aanvullen (zonder ze over te nemen), via netwerken, internetplatformen, conferenties enz. Het EESC ondersteunt dergelijke initiatieven al door samen met de Commissie een nieuw platform voor de circulaire economie te beheren.

1.5.6. De overheden van de EU moeten ervoor zorgen dat de drijvende krachten achter nieuwe, werkelijk duurzame economische modellen toegang hebben tot financiering in zowel de eerste ontwikkelingsfasen als daarna. Er zijn tools en definities nodig om hen bevoorrechte toegang tot overheidsfinanciering te geven en/of om financiering door sociaal verantwoordelijke investeerders te vergemakkelijken.

1.5.7. De Commissie moet het uittesten van nieuwe modellen aanmoedigen met een fonds voor de financiering van innovatie, dat bestemd is voor duurzame modellen en openstaat voor publiek-private partnerschappen. In dit verband beveelt het EESC de uitvoering aan van proefprojecten die gedeelde waarde kunnen genereren en de netwerken van de nieuwe economie kunnen samenbrengen.

1.5.8. De Europese autoriteiten moeten de actoren die de drijvende kracht vormen achter de nieuwe economische modellen, integreren in het bestaande sectorale beleid van de EU, zodat ze meer zichtbaarheid krijgen en er een „hefboomeffect” ontstaat dat gunstig is voor hun ontwikkeling. Zo zou er in het kader van het mobiliteitspakket, waaraan momenteel wordt gewerkt, kunnen worden nagedacht over ondersteuning van de nieuwe modellen voor carpoolen/autodelen ter aanvulling van het openbaarvervoersaanbod.

1.5.9. In het algemeen moet de EU een politiek, fiscaal en regelgevend kader creëren om de ontwikkeling van nieuwe duurzame modellen op grote schaal te ondersteunen, en ze moet ook:

- de verzuiling op politiek niveau tegengaan en een duidelijke visie opstellen die duurzaamheid beschouwt als hoeksteen van de modernisering van haar sociaal en economisch model;
- de integratie bevorderen van externe maatschappelijke en ecologische effecten in de economische logica en de lidstaten aanmoedigen om in hun belastingstelsels meer en meer plaats in te ruimen voor milieubelastingen. Zolang deze externe effecten niet in de prijzen zijn opgenomen, zullen de producten en diensten van de lineaire economie onze economie blijven beheersen;
- een regelgevend kader ontwikkelen dat duurzame consumptie en productie bevordert door de transparantie en verantwoordelijkheid van de bestaande en opkomende sectoren te versterken, zodat in de hele waardeketen rekening wordt gehouden met maatschappelijke en ecologische effecten.

1.5.10. De wijze van functioneren van de financiële sector moet worden herzien om die duurzaam te maken, en het begrip risico moet opnieuw worden gedefinieerd om daarin rekening te houden met de lange-termijnvraagstukken op milieu-, sociaal en governancegebied op zowel micro- als macroniveau. Alle actoren van de financiële waardeketen (consumenten, banken, investeerders, regelgevers, overheden) moeten daaraan meewerken. Hierdoor kunnen investeringen en leningen beter worden afgestemd op de verwachtingen van verantwoordelijke consumenten. Het

⁽¹⁾ Bijvoorbeeld in het kader van het negende kaderprogramma (KP9) voor de periode 2021-2027.

EESC stelt voor een platform („hub”) op te richten dat consumenten objectieve informatie kan verstrekken om hen wegwijs te maken in deze onderwerpen.

2. Algemene opmerkingen: over de nood om innovatoren aan te moedigen die nieuwe duurzame economische modellen voorstellen in Europa

2.1. **De duurzaamheid van ons economisch model** — dat wil zeggen het vermogen om te voldoen aan de behoeften van de huidige generaties zonder de toekomstige generaties in de kou te laten staan — is steeds meer onderwerp van discussie ⁽²⁾.

2.2. **Op economisch vlak** is de massale werkloosheid die in bepaalde landen blijft bestaan een afspiegeling van de problemen die delen van de bevolking ondervinden om toegang te krijgen tot een snel evoluerende arbeidsmarkt. De daling van de koopkracht en de zwakke groei van sommige ontwikkelde landen doen vragen rijzen over de doelen die ons economische model zou moeten nastreven.

2.3. **Op sociaal vlak** wordt de billijke verdeling van de (economische en natuurlijke) hulpbronnen in vraag gesteld door de toenemende ongelijkheid. Omdat een deel van de maatschappij niet kan profiteren van de groei, moeten we onze **governancemodellen** herzien om een **meer inclusief en participatief economisch model** in te voeren.

2.4. **Op ecologisch vlak** wordt onze afhankelijkheid van brandstoffen die CO₂-uitstoot veroorzaken in vraag gesteld door de risico's die verbonden zijn aan de klimaatverandering. De lineariteit van onze productie- en consumptiesystemen leidt tot uitputting van de natuurlijke hulpbronnen en achteruitgang van de biodiversiteit. De vervuiling door onze economische activiteiten heeft invloed op het milieu en het welzijn van de burgers.

2.5. **In deze context krijgt het huidige economisch model concurrentie van een groot aantal „nieuwe economische modellen” van heel diverse innovatoren.**

2.5.1. Deze nieuwe modellen, die gebruik kunnen maken van de nieuwe technologieën en met name de digitale technologie, veranderen de relaties tussen producenten, distributeurs en consumenten, die soms „prosumenten” worden, grondig. Ze werpen bepaalde traditionele begrippen omver, zoals werknemerschap, in de plaats waarvan ze flexibelere en gedeelde arbeidsvormen aanbieden. Hoewel deze modellen als „nieuw” worden bestempeld, kunnen ze in feite een andere invulling geven aan oude praktijken.

2.5.2. In dit advies wordt de aandacht gevestigd op alle nieuwe duurzame economische modellen, die nog steeds gericht zijn op economische rentabiliteit maar daarnaast ook een antwoord willen bieden — **of claimen dit te willen doen** — op minstens een van de andere pijlers van duurzame ontwikkeling:

- **sociale rechtvaardigheid** (respect voor de menselijke waardigheid, uitbreiding van de toegang tot goederen en diensten, billijke verdeling van de hulpbronnen, eerlijke prijzen, solidariteit);
- **een participatief governancemodel** (grotere betrokkenheid van werknemers en consumenten bij het functioneren en de strategische koers van ondernemingen, een manier van produceren en consumeren die meer afgestemd is op de reële behoeften van de bevolking en op de omstandigheden op het terrein);
- **het behoud van natuurlijke hulpbronnen en natuurlijk kapitaal** (economische welvaart wordt losgekoppeld van het gebruik van hulpbronnen, integratie van negatieve externe milieueffecten).

2.5.3. Innovatieve bedrijven die **nieuwe economische modellen** voorstellen die geacht worden duurzamer te zijn, verenigen zich achter **talloze concepten** zoals circulaire economie, functionele economie, deeleconomie, economie van het algemeen goed, verantwoorde financiering. Zij verrijken een ouder, gestructureerd ecosysteem van ondernemers — de sociale economie — waarin governance en maatschappelijk en ecologisch nut centraal staan. De sociale economie kan niet worden beschouwd als een „nieuw” duurzaam economisch model, maar ze wordt toch nieuw leven ingeblazen onder impuls van deze innovatoren. **Al beogen deze nieuwe modellen niet altijd dezelfde doelstellingen** (sommige zijn toegespitst op ecologische aspecten, andere op maatschappelijke aspecten), **toch zijn ze gericht op producties met meerdere waarden** (economische, sociale, ecologische); daarom **mogen ze niet allemaal op dezelfde manier worden benaderd**.

2.6. **Aanvoerder worden van een duurzaam economisch model is een kans die de EU moet grijpen. Het Europese economische model moet zichzelf steeds opnieuw blijven uitvinden** om rekening te houden met langetermijndoelstellingen en de begrippen economische welvaart en duurzaamheid onlosmakelijk met elkaar te verbinden.

⁽²⁾ SC/047: „De overgang naar een meer duurzame toekomst voor Europa — Een strategie voor 2050” (zie bladzijde 44 van dit Publicatieblad).

2.6.1. **In Europa worden de consumenten alsmat gevoeliger voor de maatschappelijke en ecologische impact van hun consumptie.** De opkomst van de „prosumert”, met name op het gebied van hernieuwbare energie, geeft een nieuwe invulling aan de relaties in de waardeketen en tussen de producenten, distributeurs en consumenten. **Dat is ook te zien bij de economische actoren zelf. Zo is het begrip risico in de financiële sector uitgebreid zodat met name bij de beoordeling van activa ook rekening wordt gehouden met „niet-financiële” criteria.** Aldus willen sommige activabeheerders een tendens op gang brengen om bedrijven aan te moedigen — naast hun wettelijke verplichtingen — informatie te geven over bepaalde aspecten van maatschappelijke en ecologische verantwoordelijkheid. Deze dynamiek, die nu nog in zijn kinderschoenen staat, moet worden voortgezet en versterkt op basis van een reële verantwoordelijkheid ⁽³⁾. Een duurzame financiële sector ontwikkelen is het beste middel om het Europese financiële systeem te heroriënteren van een logica van stabilisering op de korte termijn naar een logica van impact op de lange termijn.

2.6.2. Leider worden van zo'n nieuwe economie kan Europa heel wat voordelen opleveren.

2.6.3. **De EU kan via de nieuwe modellen oplossingen vinden voor concrete problemen.** Autodelen, een nieuwe vervoerswijze, kan zorgen voor een inclusievere en meer ecologische mobiliteit. De ondernemingsmodellen die gericht zijn op het opnieuw inschakelen van mensen die moeilijkheden hebben, verbeteren de toegang tot de arbeidsmarkt voor een deel van de bevolking.

2.6.4. **Voor de EU kan de duurzaamheid van het economische model ook een onderscheidende factor worden, aan de hand waarvan een Europees „merk” kan worden geïntroduceerd.**

2.6.5. **De EU beschikt over de middelen om op die gebieden „Europese kampioenen” te creëren.** Voor bepaalde bedrijven wordt — of vormt — de combinatie van economische rentabiliteit en duurzaamheidscriteria binnen hun model een groot comparatief voordeel wanneer ze nieuwe markten aanboren.

2.6.6. **Door het begrip duurzaamheid tot de kern van de modernisering van haar economie te maken en hoog op de beleidsagenda te zetten,** kan de EU, na de schok van de brexit, de lidstaten opnieuw warm maken voor een verbindend project en de mens opnieuw centraal stellen in het Europese project.

3. **De opkomst van de nieuwe modellen, die de belofte van duurzaamheid in zich dragen, is weliswaar een echte kans voor de EU, toch moet Europa die „toevloed” goed begrijpen,** zodat zij de drijvende krachten achter die verandering kan identificeren en aanmoedigen.

3.1. In een **functionele economie** bijvoorbeeld wordt het begrip verkoop van het goed vervangen door de verkoop van het gebruik van het goed. De individuele consument koopt niet langer een voertuig, maar een mobiliteitsdienst via een dienstverlener. Op het gebied van duurzaamheid biedt de verschuiving van bezit naar gebruik de volgende voordelen: de leveranciers worden aangemoedigd om de producten optimaal te onderhouden, de levensduur ervan te verlengen, ze ecologisch te ontwerpen en ze te recyclen; het gebruik van eenzelfde goed wordt verdeeld onder verschillende consumenten, zodat de al geproduceerde goederen, die soms onderbenut werden, intensiever worden gebruikt; de prijzen voor de toegang tot die goederen ligt lager dan de prijzen voor de aankoop ervan.

3.2. De definitie van het begrip **deeleconomie** ligt nog niet helemaal vast ⁽⁴⁾. In het algemeen gaat het om ondernemers die digitale platformen ontwerpen, zodat privépersonen goederen of diensten kunnen uitwisselen: carpoolen, verhuur van auto's, tweedehandsaankoop, lening, schenking enz. Die definitie is echter omstrepen, volgens sommigen vallen ook de systemen voor uitwisseling tussen privépersonen zonder digitale platformen hieronder, anderen vinden dan weer dat ook bedrijven die goederen verhuren en er eigenaar van blijven hieronder vallen, nog anderen vinden dat elk initiatief van een bedrijf, met een winstookmerk, niet hieronder mag vallen.

3.3. **De circulaire economie op haar beurt** is er gekomen als tegenhanger van het lineaire model ⁽⁵⁾. Die economie berust op het creëren van kringlopen van positieve waarde, waardoor producten of stoffen aan het einde van hun levensduur opnieuw in de productiekringloop worden gebracht. In een ideale circulaire economie worden de goederen op een milieuvriendelijke manier ontworpen, er worden hernieuwbare of recyclebare grondstoffen of afval uit andere sectoren gebruikt, de producten worden hergebruikt, hersteld, „geüpgraded” en ten slotte gerecycled. De voordelen van een circulaire economie zijn de volgende: vermindering van de risico's, kostenverlaging, toegevoegde waarde, loyaliteit van consumenten en motivering van werknemers.

3.4. **De nieuwe zogenaamd duurzame economische modellen passen niet allemaal binnen de drie hierboven genoemde begrippen.** Maar dit toont wel aan dat **bepaalde begrippen** die worden gebruikt om de nieuwe economische modellen te beschrijven **nogal vaag zijn**, in het licht van de debatten over de contouren van de deeleconomie. Sommige begrippen overlappen elkaar ook: de functionele economie en de deeleconomie kunnen bijvoorbeeld worden beschouwd als onderdelen van de circulaire economie.

⁽³⁾ Zie in dit verband PB C 21 van 21.1.2011, blz. 33, waarin de ontwikkeling van „maatschappelijk verantwoorde financiële producten” in detail wordt uitgelegd.

⁽⁴⁾ PB C 303 van 19.8.2016, blz. 36.

⁽⁵⁾ PB C 264 van 20.7.2016, blz. 98.

3.5. Verder moet de **diversiteit worden benadrukt van de ondernemers die deze nieuwe economische modellen ontwikkelen**: het zijn zowel grote bedrijven die willen vernieuwen als start-ups die streven naar exponentiële groei, sociale ondernemingen die een onderdeel kunnen vormen van de sociale economie, vrijwilligersorganisaties en burgerinitiatieven.

3.6. Hoewel sommige ondernemers tegelijkertijd streven naar economische rentabiliteit en een antwoord willen bieden op milieu-, sociale en governancevraagstukken, waarbij ze duurzaamheid centraal stellen en de impact van hun activiteiten evalueren om die te verbeteren, delen anderen deze „duurzaamheidsintentie” niet. Zij streven vooral naar rentabiliteit en denken dat hun economisch model positieve externe effecten heeft op de maatschappij, zonder dat zij die verifiëren en proberen te verbeteren.

3.7. De nieuwe modellen zijn dus niet noodzakelijk duurzaam op alle vlakken. **Bedrijven die economische modellen ontwikkelen op basis van de circulaire economie hebben bijvoorbeeld de neiging om milieukwesties centraal te stellen en zo veel mogelijk op hulpbronnen te besparen.** Maar om het systeem ook op maatschappelijk niveau duurzaam te maken, moet de circulaire optie betaalbaar en toegankelijk blijven voor de consument. Hoewel de gecreëerde productiekringlopen lokaal kunnen zijn — zodat lokale hulpbronnen worden gebruikt en er lokaal banen worden gecreëerd — is het toch niet uitgesloten dat de gebruikte hulpbronnen, zoals gerecycled materiaal, over lange afstanden worden vervoerd. **Bij een deeleconomie daarentegen kan de belangrijkste doelstelling zijn de gebruikers een betere toegang te geven tot een goed, zonder dat daaraan een milieureviste gekoppeld wordt.**

3.8. **We mogen overigens niet vergeten dat bij de werkelijke effecten van de nieuwe zogenaamd duurzame economische modellen vraagtekens moeten worden geplaatst.** Zo blijven de milieuvordelen van de platforms van de deeleconomie omstreden. De milieubalans van platformen om toegang te krijgen tot goederen van andere privépersonen, zodat men dat goed zelf niet nieuw hoeft te kopen, is vaak ingewikkelder dan het lijkt ⁽⁶⁾. Carpooling over lange afstand bijvoorbeeld concurreert eerder met de trein dan met het individuele gebruik van een auto. Anderzijds, personen die goederen van andere privépersonen verwerven, doen dat niet om zelf minder nieuwe goederen te hoeven kopen maar om meer te consumeren. Meer algemeen **biedt de omschakeling van bezit naar gebruik onvoldoende garantie op een verkleining van de ecologische consumptievoetafdruk en op een verlaging van de kosten voor de gebruiker.** Zo willen bedrijven die verhuur van smartphones aanbieden in plaats van verkoop hun gebruikers de producten sneller laten vervangen en zetten ze niet noodzakelijk een systeem voor recycling of hergebruik op.

3.9. Ten slotte moeten we opmerken dat de deeleconomie belangrijke vragen doet rijzen op het gebied van monopolisering, bescherming van gegevens, arbeidsrecht, belastingheffing op de transacties of concurrentie met de traditionele economische modellen, in het licht van de debatten over de platformen voor overnachtingen van privépersonen bij privépersonen.

3.10. **Hoewel de autoriteiten de ondernemers, die de innoverende drijfveer vormen achter die concepten, moeten ondersteunen, moeten ze ook kritisch blijven tegenover hun bedoelingen en de werkelijke effecten ervan** en moeten ze zich ervan bewust zijn dat die ondernemers heel uiteenlopend zijn en dat de concepten die zij gebruiken vaag zijn.

4. **Het laatste hoofdstuk van dit advies bevat een lijst van de belangrijkste „hefbomen” die de EU kan gebruiken om de ontwikkeling van de nieuwe modellen en de duurzaamheid ervan aan te moedigen.**

4.1. We geven eerst een overzicht van de initiatieven die op Europees niveau al werden genomen ter ondersteuning van de nieuwe economische modellen. **Deze kwestie heeft namelijk reeds de aandacht getrokken van de beleidsmakers in de lidstaten en op Europees niveau.** Zij beginnen de ontwikkeling ervan te volgen, zich vragen te stellen over de werkelijke bijdrage van die nieuwe modellen aan duurzame ontwikkeling en na te denken over instrumenten voor overheidsop treden die de modellen met de grootste impact steunen.

4.1.1. **Binnen de Commissie** werden al verschillende projecten opgestart in het kader van haar mededeling over een slimme, innovatieve en duurzame industrie, waarin wordt voorgesteld een algemene strategie voor het industriële concurrentievermogen vast te stellen, met een actieve rol voor alle belanghebbenden, en het individu meer verantwoordelijkheid te geven:

- de reeks maatregelen van het pakket „Circulaire economie” ⁽⁷⁾, zoals voorstellen tot herziening van de afvalwetgeving en een gedetailleerd actieplan voor de circulaire economie met maatregelen tot 2018;
- een platform van Europese stakeholders voor de circulaire economie ter bevordering van de uitwisseling en de zichtbaarheid van goede praktijken onder de stakeholders en van de vorming van netwerken;

⁽⁶⁾ Instituut voor duurzame ontwikkeling en internationale betrekkingen (IDDRI): „Économie du partage: enjeux et opportunités pour la transition écologique” („Deeleconomie, uitdagingen en kansen voor de milieutransitie”).

⁽⁷⁾ http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.htm

- een Europese agenda voor regelgeving voor de deeleconomie ⁽⁸⁾ en onlineplatforms ⁽⁹⁾;
- studies over de duurzaamheid van de deeleconomie en over industriële ecologie;
- de opstelling van vrijwillige richtsnoeren voor aanbestedingen in het kader van overheidsopdrachten;
- de opstelling in 2017, door een deskundigengroep op hoog niveau over duurzame financiering, van aanbevelingen om duurzame financiering op een duidelijke manier te integreren in de strategie van de EU en in de kapitaalmarktenunie.

4.1.2. Het EESC heeft al verschillende adviezen goedgekeurd over de functionele economie ⁽¹⁰⁾, de deeleconomie, ook wel collaboratieve economie genoemd ⁽¹¹⁾, de circulaire economie ⁽¹²⁾, innovatie als motor voor nieuwe economische modellen ⁽¹³⁾ en de economie van het algemeen goed ⁽¹⁴⁾. Deze adviezen behandelen:

- het duurzaamheidspotentieel van de nieuwe modellen en het belang van een betere analyse van de werkelijke effecten;
- de nood om bedrijven te bevoorrechten die werken met echte territoriale, coöperatieve, ecologische en maatschappelijke modellen.

4.2. Deze adviezen doen voorstellen inzake door de autoriteiten te nemen maatregelen om bedrijven te ondersteunen die nieuwe duurzame economische modellen invoeren. In het overzicht hieronder sommen we deze maatregelen op en voegen we daar andere ideeën aan toe, die aan de oppervlakte kwamen tijdens de in het kader van dit advies gehouden hoorzittingen.

4.2.1. In de eerste plaats moet een permanente structuur in het leven worden geroepen die gewijd is aan de nieuwe economische modellen met een potentieel voor duurzame ontwikkeling, die belast is met het volgen van de ontwikkeling van deze modellen en de uitvoering van de aanbevelingen in dit advies. Deze structuur moet de Europese instellingen samenbrengen, in de eerste plaats de Commissie en het EESC, alsook federaties van innoverende bedrijven, vakbonden, verenigingen en onderzoekers.

4.2.2. Daarnaast moeten de Europese overheden bijdragen tot een beter begrip en de ontwikkelingen nauwgezetter volgen.

4.2.2.1. In die zin kan de Commissie haar bijdrage aan onderzoek vergroten, met name verantwoord onderzoek om de reële, maatschappelijke en ecologische effecten van de opkomende nieuwe economische modellen en de belemmeringen voor de ontwikkeling daarvan beter te begrijpen. Dit zou het mogelijk moeten maken om ook de sluiers die hangt over een aantal van de huidige concepten te lichten. Deze werkzaamheden moeten samen worden uitgevoerd door alle partijen die bij het onderzoeks- en innovatieproces betrokken zijn teneinde hun ervaring te benutten.

4.2.2.2. Op Europees niveau, via Eurostat, en in de lidstaten, via de respectieve organen voor statistiek, moeten er indicatoren en statistieken worden ontwikkeld, aan de hand waarvan de ontwikkeling van de modellen kan worden gevolgd en de zichtbaarheid ervan kan worden verbeterd.

4.2.2.3. Een belangrijke hefboom voor de ontwikkeling van de nieuwe economische modellen is het stimuleren van onderwijs/opleiding voor de verschillende betrokken partijen, om hun kennis over deze modellen te verbeteren en ze zichtbaarder te maken. Momenteel vormen de nieuwe duurzame economische modellen slechts een klein onderdeel van de Europese economie. Ze stuiten vaak op de gevestigde waarden en mechanismen alsook op een gebrek aan kennis over waar het om gaat. Er moeten dus opleidingen komen:

- **voor beleidsmakers en hun overheden**, zodat zij aanbestedingen kunnen uitschrijven die bedrijven aanmoedigen die de nieuwe duurzame economische modellen aanhangen;

⁽⁸⁾ COM(2016) 356 final.

⁽⁹⁾ COM(2016) 288 final.

⁽¹⁰⁾ PB C 75 van 10.3.2017, blz. 1.

⁽¹¹⁾ PB C 75 van 10.3.2017, blz. 33, PB C 303 van 19.8.2016, blz. 36 en PB C 177 van 11.6.2014, blz. 1.

⁽¹²⁾ PB C 264 van 20.7.2016, blz. 98 en PB C 230 van 14.7.2015, blz. 91.

⁽¹³⁾ PB C 303 van 19.8.2016, blz. 28.

⁽¹⁴⁾ PB C 13 van 15.1.2016, blz. 26.

- **voor innoverende ondernemers**, door starterscentra aan te moedigen om opleidingen over duurzaamheid aan te bieden, bijvoorbeeld over hergebruik van goederen;
- **voor alle ondernemingen en in het bijzonder kleine en middelgrote ondernemingen**, om hun aandacht te vestigen op innovatieve en duurzame economische modellen;
- **voor werknemers in sectoren die (structurele) veranderingen ondergaan**, om hen te helpen de vaardigheden te verwerven die de nieuwe economische modellen en de duurzaamheidsvraagstukken vereisen;
- **voor burgers en consumenten**, via een campagne die de aandacht vestigt op de nieuwe economische modellen en de producten ervan.

4.2.3. Naast de follow-up van en een beter begrip voor deze modellen moeten ook andere hefboomen worden geactiveerd:

4.2.3.1. **De uitwisseling van goede werkwijzen en ervaringen tussen de innovatoren en met de onderzoekswereld bevorderen** via netwerken en internetplatformen is een onontbeerlijke stap. Voor bepaalde nieuwe economische modellen werden al privéinitiatieven opgezet. De Commissie moet onderzoeken hoe zij die initiatieven kan steunen en aanvullen, zonder ze over te nemen, en zich erbij kan aansluiten om de innovaties beter te begrijpen en van gedachten te wisselen met de innovatoren. Voor andere economische modellen verschijnen er nauwelijks initiatieven, met name door gebrek aan menselijk kapitaal en financiële middelen. De Commissie moet deze initiatieven consequenter steunen en zich ook hierbij aansluiten.

4.2.3.2. Een van de taken van deze netwerken moet er ook in bestaan **de toegang van de innovatoren tot de Europese steunmechanismen waarop zij recht hebben te vergemakkelijken**. De bedrijven die de nieuwe duurzame economische modellen aanhangen, zijn vaak kleine en middelgrote ondernemingen die klagen over de complexe, moeilijk te begrijpen procedures van de EU.

4.2.3.3. De Commissie kan **de toegang tot financiering voor duurzame economische modellen bevorderen via specifieke aanbestedingen voor innovatie**. Ze moet ook nagaan of de regels voor overheidsopdrachten geen onevenredige hindernis vormen voor de drijvende krachten achter nieuwe duurzame economische modellen, en een uitzonderingsregeling overwegen om ze te beschermen tegen concurrentie waartegen zij niet zijn opgewassen. De traditionele financiers van innovatie, afkomstig uit de overheids- of privésector, weten bitter weinig van de nieuwe modellen af en aarzelen dus om hun steun toe te zeggen, waardoor zij de maatschappelijke en ecologische voordelen ervan niet benutten. De Commissie moet in het oog krijgen met welke problemen bedrijven worstelen om toegang te krijgen tot financiering voor nieuwe duurzame economische modellen en moet aanbevelingen doen om die problemen op te lossen. Ze zou ook kunnen overwegen alternatieve (virtuele, sociale) valuta in het leven te roepen en kunnen nadenken over de rol die deze zouden kunnen spelen bij de ondersteuning van de nieuwe modellen.

4.2.3.4. **Om zich te kunnen ontwikkelen, moeten de nieuwe duurzame economische modellen worden uitgetest**. In bepaalde gevallen — zoals in de sector mobiliteit of industriële ecologie — moeten die testen samen met de autoriteiten worden uitgevoerd. De Commissie moet het uittesten van nieuwe modellen aanmoedigen met een fonds voor de financiering van innovatie, dat bestemd is voor duurzame modellen en openstaat voor publiek-private partnerschappen. De Commissie moet in het bijzonder nagaan of ook plattelands- en periurbane gebieden en niet alleen grote stedelijke centra bij de testen worden betrokken.

4.2.3.5. Aan de hand van feedback moet in kaart kunnen worden gebracht **welke nieuwe behoeften aan normen er bestaan en welke normen en regels de opkomst van sommige innovatieve en duurzame modellen verhinderen**. Normen en regels moeten verenigbaar zijn met innovatie, naar het voorbeeld van de goedkeuringsprocessen voor nieuwe producten en diensten in de bouwsector. De meeste bedrijven die aan de basis liggen van de nieuwe economische modellen zijn kleine en middelgrote ondernemingen die niet altijd beschikken over de middelen om de werklast die normen met zich meebrengen, het hoofd te bieden.

4.2.3.6. **De nieuwe modellen integreren in het sectorale beleid van de EU is ook een belangrijke hefboom om de ontwikkeling ervan te bevorderen**. Zo moeten de nieuwe platformen voor de uitwisseling van goederen tussen privépersonen alsmede de bedrijven van de functionele economie worden beschouwd als actoren bij afvalpreventie en steun krijgen in het kader van het Europees beleid inzake de circulaire economie. Er hoeven geen nieuwe initiatieven of sectorale regelingen te komen, maar de nieuwe economische modellen moeten worden geïntegreerd in het kader van de nieuwe industriële strategie⁽¹⁵⁾ en het bestaande sectorale beleid.

4.2.3.7. **De Commissie moet tot slot rekening houden met de potentiële consequenties van nieuwe economische modellen, vooral op het gebied van sociale kwesties, arbeidswetgeving en oneerlijke concurrentie**. Wat betreft de deeleconomie moet de EU verdergaan met follow-up en harmonisatie op Europees niveau.

⁽¹⁵⁾ COM(2017) 479 final.

4.2.4. In het algemeen kunnen de nieuwe duurzame economische modellen slechts verder worden ontwikkeld als bedrijven en ondernemers overtuigd zijn van hun economisch nut in het Europa van 2030 of 2050. Daarom **moet duurzaamheid worden beschouwd als een transversale doelstelling van de EU. Het politiek, fiscaal en regelgevend kader van de EU moet duidelijkheid bieden teneinde de acties van economische actoren, overheidsinstanties en maatschappelijk middenveld te sturen.** In dit perspectief wordt in dit advies aanbevolen om:

- **de verzuiling op politiek niveau tegen te gaan door duurzaamheid te beschouwen als een transversaal criterium dat de Europese economie kan moderniseren.** Het Europees beleid moet worden afgestemd op de duurzaamheidscriteria, en deze criteria moeten in de wetgeving worden geïntegreerd. Nieuwe regelgeving zou dan telkens kunnen worden onderworpen aan een strengere duurzaamheidstest. Op politiek niveau moet de EU een sterke boodschap uitwerken die blijk geeft van haar steun aan duurzame ontwikkeling en van haar leiderschap op dit vlak. De duurzameontwikkelingsdoelstellingen moeten dus worden vertaald naar een nieuwe Europese strategie tot 2030. Daartoe moet een beperkte tabel met prestatie-indicatoren van de EU en indicatoren die verder gaan dan het bbp worden goedgekeurd en worden geïntegreerd in het kader van het Europees Semester;
- **externe maatschappelijke en ecologische effecten te integreren in de economische logica, door de lidstaten aan te moedigen om in hun belastingstelsels meer en meer plaats in te ruimen voor milieubelastingen⁽¹⁶⁾ en om een einde te maken aan niet-ecologische subsidies.** Het koolstofprijssignaal moet op Europees niveau worden versterkt, met name via de hervorming van het ETS of bijkomende maatregelen op nationaal niveau voor de energiesector, die goed is voor 60 % van de CO₂-uitstoot. Door die integratie kunnen duurzame producten en technologieën — waarvan de bedoeling is dergelijke externe effecten te beperken en die dus soms duurder zijn om te produceren — concurrerder worden;
- **een regelgevend kader te ontwikkelen dat duurzame consumptie en productie bevordert** (normen voor ecologisch ontwerp, verlenging van de levensduur van goederen, energielabels, afvalpreventiedoelstellingen, bestrijding van vervuiling, energie-efficiëntienormen in de bouwsector enz.). De huidige wetgeving over ecologisch ontwerp bijvoorbeeld gaat niet ver genoeg⁽¹⁷⁾. Normen moeten worden aangepast aan de specifieke situatie van kleine en middelgrote ondernemingen („kmo-test”).

4.2.4.1. **Tot slot moet de wijze van functioneren van de financiële sector worden herzien om die duurzaam te maken en moet in investeringskeuzes en in het begrip risico duidelijk rekening worden gehouden met de vraagstukken op milieu- en sociaal gebied,** in het kader van de prudentiële en solvabiliteitsnormen. Maatschappelijk verantwoorde investeerders hebben dit proces al in gang gezet, samen met bepaalde grote bedrijven, met het begrip „geïntegreerd denken” voor het nemen van strategische en operationele beslissingen⁽¹⁸⁾. In de praktijk zou deze reflectie ook kunnen leiden tot:

- een vermindering van het „kortetermijndenken”, door bijvoorbeeld spaarders meer te betrekken bij de aankoop van langetermijnactiva;
- steun voor de invoering van opensourcesoftware en -oplossingen in de financiële sector om een gezonde concurrentie te bevorderen;
- stimulering van de onderlinge afstemming van de FinTech-criteria en de duurzaamheidscriteria;
- strengere eisen inzake verslaggeving over duurzaamheidsvraagstukken (steun voor milieucertificaten/-scores) voor bedrijven en financiële instellingen (zie de aanbevelingen van de *Taskforce on Climate Disclosure* in dit verband);
- het opnemen van duurzaamheidscriteria in fiduciaire verplichtingen;
- de uitvoering van duurzaamheidstesten voor toekomstige Europese financiële regelgeving.

Brussel, 18 oktober 2017.

Voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Georges DASSIS

⁽¹⁶⁾ PB C 226 van 16.7.2014, blz. 1.

⁽¹⁷⁾ Werkplan inzake ecologisch ontwerp 2016-2019.

⁽¹⁸⁾ Werkzaamheden van de deskundigengroep op hoog niveau inzake duurzame financiering.